

LØNNINGSPROBLEMER OG ANSÆTTELSESFORHOLD I GRØNLAND

Af landshøvding *P. H. Lundsteen*

Formodentlig er de fleste klar over, hvad der ligger bag denne overskrift, og jeg kunne for så vidt lige så godt have kaldt emnet „Hvorfor er der lønforskel mellem grønlændere og danske, og hvad skal man overhovedet med alle de „udsendte“ i Grønland?“

Den historiske udvikling er klar.

Man er begyndt med at være enige om, at der skal finde en udbygning sted af Grønland. Dette har medført, at der er blevet udsendt mange fra Danmark til at være med i dette opbygningsarbejde. De fra Danmark udsendte har faktisk fået en højere løn end de i Grønland hjemmehørende arbejdere og funktionærer. Dette har givet anledning til irritation, og man er da vendt tilbage til spørgsmålet „*Ja, men er da udsendelsen af de danske nødvendig, i hver fald i det omfang, det sker*“?

Jeg tror, det er rigtigt, at man begynder med dette spørgsmål, formuleret således: „Kan Grønland udbygges, uden at der indsættes arbejdskraft udefra“?

Hvis dette spørgsmål besvares med, at Grønland ikke kan udbygges som ønsket uden indsats af dansk arbejdskraft, vil da det næste spørgsmål blive:

„Hvad må man betale for at få den nødvendige arbejdskraft“? Og dernæst: „Hvilke principper bør lægges til grund for lønninger til grønlændere i Grønland“? Og endelig spørgsmålet: „Hvordan kan den nødvendige løn til de udsendte komme til at harmonere med lønnen for den i Grønland hjemmehørende arbejdskraft“?

Kan Grønland udbygges, uden at der indsættes arbejdskraft udefra?

Jeg går altså tilbage til spørgsmålet om nødvendigheden af indsats af dansk arbejdskraft. Jeg tror ikke nogen kan være i tvivl om, at en sådan indsats er nødvendig.

Tænker man på det grønlandske samfund, som det var i tidligere tid, specielt før nyordningen, så man et land, der på nær sagt alle områder stod tilbage i forhold til udviklingen i moderne samfund. Befolkningen ville komme til at stå og føle sig meget langt tilbage, hvis ikke man prøvede at følge med. Tænk, alt det man ikke havde tidligere, men som måtte sættes i gang, og det i vidt omfang af folk, der er kendt med den nye tid og har tidssvarende uddannelse.

Dette gælder på alle områder. For at belyse tankegangen kan jeg blot nævne sundhedsvæsenet. Alle er enige i, at det har været nødvendigt at gøre en indsats på dette område, ikke mindst af hensyn til tuberkulosen. Men det er lige så klart, at Grønland selv ikke på nuværende eller daværende tidspunkt havde eller i lang tid fremover vil kunne præstere det personale, der er nødvendig for at bekæmpe bl. a. denne sygdom. Opgaven ville dels blive for stor til, at man kunne afse så meget mandskab på een gang i Grønland, dels ville den blive så speciel, at man ikke besad det tilstrækkelige antal kvalificerede personer i Grønland, hvis man da overhovedet i disse henseender har haft kvalificeret personale.

Det vil altså sige, at allerede på et enkelt område må det være klart, at „udsendt“ arbejdskraft er nødvendig, både til anlægsvirksomheden og til driften.

Nu vil De måske sige: „Ja, at der skal noget særligt til sundhedsvæsenet, det forstår vi godt; men det er også noget særligt.“ Dertil vil jeg sige, at der principielt ikke er nogen forskel på sundhedsvæsenet og andre væsener. Ved nærmere eftertanke vil man blive klar over, at det med hensyn til kvalifikationskravene forholder sig på ganske samme måde for nær sagt alle grene af opbygningsindsatsen i Grønland. Der findes et vist antal uddannede personer i den grønlandske befolkning, men ikke altid nok og ikke i tilstrækkelig mange fag. Hertil kommer, at der i disse år er tale om en ekstraordinær stor indsats. Når samfundet er udbygget og faldet i et normalt leje, vil mange af specialtropperne blive overflødige. Og så er det godt, at det er udsendte, der kan sendes hjem, og ikke landets egne, der må lide under overflødighed og arbejdsløshed.

Selve placeringsproblemet.

Når jeg før nævnte, at det er lønningsforholdene, der giver anledning til irritation, er det nu ikke altid helt rigtigt.

De kritiserende bemærkninger ender ganske vist uvægerlig med henvisninger til de skæve lønningsforhold; men den oprindelige anledning vil ofte være den, at en grønlænder føler sig tilsidesat på grund af placeringen af en udsendt. Den enkeltes vrede – med rette eller med urette – spredes derefter i større kredse og ofte med det resultat, at man kommer ud i generelle påstande om tilsidesættelse og derefter i den generelle lønkritik. Jeg kan betro Dem, at sådan sker det også i Danmark. Forskellen er blot den, at vi her er i så lille et samfund, at næsten ingen undgår at blive draget ind i diskussionen. Kun få ved dog rigtigt, hvad den oprindelige sag drejer sig om, og endnu færre er i stand til at vurdere den.

Men problemet er der, altså hvordan man skaber harmonien, hvordan man sikrer sig, at de udsendte ikke fortrænger de grønlandske funktionærer på områder, hvor disse meget vel kunne gøre sig gældende.

Problemet om udvælgelsen vil jeg ikke komme nærmere ind på her. Man kan næppe give almindelige retningslinier udover den, som også landsrådet er gået ind for. Og det er, at man i videst mulig udstrækning bestræber sig for at placere kvalificerede grønlændere også i udbygningsarbejdet, men navnlig i det daglige arbejde.

Det er vanskelige spørgsmål, der kan opstå i denne henseende; men det er mit håb, at alle vil forstå, at man fra alle sider bestræber sig på at foretage placeringer så retfærdigt og rigtigt som muligt.

Trods dette placeringsproblem og trods eventuelle lønningsmærkværdigheder tror jeg, der i almindelighed er enighed om, at udsendt arbejdskraft i et vist omfang er nødvendig, at den formodentlig i et vist omfang vil være det til stadighed, og at grønlændere og danske altså må arbejde side om side.

Hvad må man betale for at få den nødvendige udsendte arbejdskraft?

Men vi står da over for det næste spørgsmål: Hvilke lønninger skal der tilbydes de udsendte?

Spørgsmålet er teoretisk set uhyre let at besvare. Der skal betales de *lønninger, der er nødvendige*, for at man kan sikre sig det tilstrækkelige antal tilstrækkeligt kvalificerede personer.

De pågældende skal hverken have mere eller mindre. Og det er da lønningsloves og overenskomsters opgave at finde frem til, hvilken løn, der gennemsnitlig er nødvendig for at sikre, at de rigtige folk søger arbejde i Grønland.

Hvis man anser arbejdskraft af en vis art for at være nødvendig for samfundets udbygning og trivsel, må man betale prisen. Man har ikke råd til at lade være. Hvis man har råd til at lade være, er arbejdsindsatsen ikke nødvendig.

Man må imidlertid gøre sig klart, at der er mange grunde, der gør, at løn til udsendte vil være højere, end man normalt ville regne med i Grønland. Lønnen til udsendte må uden tvivl normalt være højere end lønnen på det sted, som de pågældende forlader. For ellers kan man ikke regne med at få dem.

Der er talt meget om dette problem, og jeg tror, de fleste også i Grønland vil forstå eller har forstået, at *en vis lønforskel er naturlig*. De udsendte har deres hjemstavn, deres familie, deres venner langt borte. Deres hele oprindelse, deres livsvaner er helt anderledes end i det Grønland, de kommer til at bo og arbejde i. De skal sige farvel til noget, de har været knyttet stærkt til, og skal bo et sted, hvor der ikke direkte er erstatning for det, de har skullet sige farvel til.

Noget meget vigtigt i denne forbindelse er det forhold, at mange, der tager ansættelse i Grønland, risikerer at sige farvel til stillinger eller fremtidsmuligheder i Danmark, som det er vanskeligt eller udelukket at vende tilbage til efter blot få års ophold i Grønland.

Der er ikke alene en væsentlig risiko og en væsentlig ulempe ved at tage til Grønland. Hvis de pågældende ønsker at vende tilbage til Danmark, hvilket mange anser for naturligt – det ville grønlændere også gøre – ja, så vil det i reglen være kostbart for de pågældende at falde ind i de gamle forhold på deres gamle steder.

Der er altså naturlige og menneskelige grunde til, at danske i familiens og egen interesse må sikre sig en højere løn for at tage til Grønland.

Imidlertid er det – kynisk set – mindre afgørende, om der er retfærdige grunde hertil, det afgørende er blot, at det er et faktum, at folk normalt lægger vægt på visse fordele som betingelse for at tage arbejde uden for deres eget hjemsted. En københavner bosætter sig f. eks. ikke i Skagen, uden at der er noget, der trækker. En svensker tager ikke til USA, uden at det økonomisk eller på anden måde betaler sig for ham.

Ud fra disse synspunkter har *den nye tjenestemandslø* slået fast, at der skal beregnes udsendte tjenestemænd et særligt tillæg, *grønlandstillægget*, ud over den i tjenestemandsløven normalt fastsatte for tjeneste i Grønland. Der sikres af samme grunde de udsendte særlig mulighed for at besøge Danmark i ferier af passende længde og tilskud til børnenes delvise opdragelse og uddannelse i Danmark.

Herved håber man at finde frem til de gennemsnitlige nødvendige lønninger for at få udsendte til Grønland.

Dette grønlandstillæg er ikke fastsat endnu. Det er et tillæg til den løn, som tjenestemænd normalt ville få i tilsvarende stillinger i Danmark. Imidlertid er det et spørgsmål, *hvordan denne løn* – altså bortset fra grønlandstillægget – *skal fastsættes*. Det, det i denne henseende kommer an på, er *ikke*, hvor mange kroner, de pågældende skal have udbetalt i løn. Afgørende må være, hvor meget de skal have udbetalt, for at de nogenlunde kan få råd til at få samme behov tilfredsstillet i Grønland som i Danmark – det er det som kaldes for, at de skal have samme realløn, som de ville have fået i Danmark. Hvis alt var dobbelt så dyrt i Grønland som i Danmark, d. v. s. hvis leveomkostningsniveauet her er dobbelt så højt, skal lønnen i kroner være den dobbelte, for at samme realløn kan nås.

Desværre har man ikke nogen sikre oplysninger om, hvordan leveomkostningsniveauerne forholdsvis ligger i de to landsdele. De undersøgelser, der er sat igang vedrørende dette spørgsmål, er endnu ikke færdige, og det antages faktisk umuligt virkelig at finde det sande forhold.

Lønningskommissionen er på forhånd – og muligvis med urette – gået ud fra, at det *almindelige* leveomkostningsniveau nærmest er lavere i Grønland end i Danmark. Det vil populært sige, at det er billigere at leve i Grønland. Der er herved taget hensyn til de fordyrende momenter i Grønland, bl. a. højere brændselsudgif-

ter o. s. v., samt forhold, der gør livet billigere, såsom gratis læge- og sygehusbehandling, tandlægebehandling etc.

Men herudover må der imidlertid tages hensyn til visse udgifter, som folk har i Danmark, og som man ikke har i Grønland. Det er skatter samt store fagforenings- og sygekassekontingenter.

På grund af disse forhold er det *fastslået*, at der for alle tjenestemænd i Grønland – altså såvel udsendte som ikke-udsendte – skal *fradrages et eller andet beløb*, en eller anden procentdel af den pengeløn, som ellers er fastsat for tjenestemænd af de forskellige kategorier.

Indtil videre har man fundet ud af, at denne fradragsprocent skulle være 30. Det kan i øvrigt i høj grad diskuteres, om størrelsen af denne fradragsprocent er rigtig. Den endelige fastsættelse har ikke fundet sted. Fradragsprocenten har intet med „Grønlandstillægget“ at gøre, hverken i henseende til beregningsmåde eller størrelse.

Hvilke principper bør lægges til grund for lønninger til grønlandere i Grønland?

Det næste spørgsmål, vi skal se på, er, *hvilke hensyn der principielt gør sig gældende ved fastsættelsen af lønninger i Grønland for de i Grønland hjemmehørende.*

Lønningskommissionen er gået ud fra, at disse lønninger principielt må harmonere med, d. v. s. være bundet af, indtjeningsmulighederne for landets hovederhverv, altså specielt af, hvad fiskeriet kan yde sine producenter. Men fiskernes indtjeningsmuligheder afhænger af de priser, der kan opnås ved eksport af fisken. Og hvis nu disse indtjeningsmuligheder er forholdsvis lave efter fiskernes arbejdsindsats sammenlignet med fiskernes i Danmark, vil det betyde, at også de grønlandske lønmodtageres indtjening bliver mindre end tilsvarende lønmodtageres i Danmark.

Er dette rimeligt? Bliver de grønlandske lønmodtageres løn derved ikke for lav? Burde de ikke tjene i hvert fald lige så meget som tilsvarende funktionærer i Danmark? Det er bl. a. blevet anført, at grundloven skulle fastsætte dette. Det sidste beror nu i hvert fald på en fejltagelse. Grundloven tager sig hverken direkte eller indirekte af lønningproblemer. Men ikke desto mindre kan man stille spørgsmålet om berettigelsen af kravet om samme realløn som i Danmark.

Selv om en dygtig fisker i Grønland ikke kan opnå mere end 4000 kr. i indtægt, hvorfor skal da andre borgere i Grønland være nødt til at være afskåret fra at opnå samme lønninger, som de i samme stillinger ville have opnået i Danmark?

Ja, forholdet vil jo i så fald være det, at fiskerne sandsynligvis ville være meget

kede af at være fiskere, hvis de fik højere indtjeningsmulighed i andre erhverv, altså som arbejdere eller funktionærer. Det ville være nærliggende for dem at søge bort fra fiskeriet, og unge mennesker ville vægre sig ved at gå ind i det. Endvidere ville hele produktionen i Grønland blive fordyret på grund af de højere lønninger til arbejdere og andre lønmodtagere. Man ville lamme det erhverv, som man skal leve af i Grønland.

Ja, vil man da spørge, er det da ikke naturligt, at fiskere så får hjælp på en eller anden måde, så de kan være lige så godt stillede som folk, der gør det samme arbejde i Danmark?

Dertil vil man svare, at det selvfølgelig ville være tiltalende. Fra anden side er det imidlertid blevet anført, at det næppe ville være gavnligt for et samfund i udvikling, om man gav lønninger til fiskere, som lå udover det, de var i stand til at indtjene ved deres fiskeri, som altså er baseret på eksport. Et statstilskud til fiskernes indtjeningsmuligheder ville være nødvendigt – et tilskud udover det, der allerede ydes derved, at alle folk i Grønland jo indtil videre er fritaget for skatter o. s. v. Men et sådant yderligere tilskud ville betyde, at man med føje kunne tale om en underskudsforretning indtil videre i Grønland.

Det anses derimod for naturligt, at beboerne i et samfund, der er i opbygning, gennem mindre behovstilfredsstillelse medvirker til, at samfundet kommer i gang, at de således sparer op, således at man med tiden kan opnå en indtjening, der svarer til den indtjening, man kan opnå andre steder. Sådant har alle lande i verden arbejdet sig op.

I øvrigt er indtjeningsmulighederne jo heller ikke de samme i alle egne af Danmark. Der er faktisk ikke det samme levestandardniveau eller leveomkostningsniveau i alle egne. Med andre ord: Reallønnen er ikke lige høj overalt i Danmark, og på forhånd kan man ikke antage, at Grønland skulle have en særstilling. For så vidt kunne man lige så godt sammenligne Grønland med de mindre velhavende dele af Danmark, som at sammenligne Grønland med en gennemsnitsvelhavende del af Danmark, eller en særlig velhavende del af Danmark.

De synspunkter, som lønningskommissionen har slået fast her, kan selvfølgelig drøftes, men man kommer næppe helt uden om lønningskommissionens synspunkt, at en landsdel af en så særegen karakter som Grønland stort set må være indstillet på, at lønudgifterne i det lange løb må afpasses efter de indtjeningsmuligheder, som landet har, det vil altså sige, som landets produktive erhverv har. Dette gælder specielt i en overgangstid, og det er jo da også alles håb, at den tid vil komme, da erhvervet vil forbedres så meget, at indtjeningsmulighederne bliver større for de produktive grupper og dermed muligheden for forhøjede lønninger for de andre befolkningsgrupper bliver aktuel.

Jeg har nu gjort rede for, at man i lønningsfastsættelser må regne med 2 *grundlæggende yderpunkter*. Det er vigtigt, at man gør sig disse to yderpunkter klart.

Det ene yderpunkt er de udsendtes løn, der må være så stor, at den sikrer det tilstrækkelige antal kvalificerede *udsendte i Grønland*. Denne løn må i kraft af grønlandstillægget antages at ligge over den tilsvarende løn i Danmark. Men det bliver reallønnen eller lønnens værdi eller købekraft, der ligger over den danske. Pengelønnen, altså kronebeløbet, kan godt blive mindre end det, man opnår i tilsvarende stillinger i Danmark, og altså mindre end det i tjenestemandsløven opførte beløb.

Det andet yderpunkt angår grønlændere i Grønland. Her er udgangspunktet erhvervenes indtjeningsmuligheder. Hvis eller så længe disse er mindre end de producerende samfundsklassers indtjeningsmuligheder i Danmark, vil det hermed ofte efter lønningskommissionens opfattelse være *nødvendigt, at lønnen for grønlandske lønmodtageres arbejde i Grønland er mindre end tilsvarende lønmodtageres løn i Danmark*.

Efter disse forudsætninger er det klart, at der nødvendigvis må være en endda ret væsentlig forskel i lønnen for udsendte og grønlændere i Grønland. Dette er ulyksaligt, og det er forståeligt, at grønlændere irriteres derover – specielt hvis baggrunden ikke forstås rigtigt.

Hvordan kan den nødvendige løn til de udsendte komme til at harmonere med lønnen for den i Grønland hjemmehørende arbejdskraft?

Alle, der har med grønlandske forhold at gøre, har da også spekuleret på, *hvordan man kommer denne lønningsmæssige disharmoni tillivs*.

Tjenestemandskommissionens bestræbelser er kynisk og klart gået ud på at sætte specielt *de udsendtes løn så lavt som muligt*.

Man har særligt sat ind på at sikre sig, at der blev *taget hensyn til det reelle leveomkostningsniveau* i Grønland, og at den grundlæggende realløn således ikke blev for høj i forhold til den tilsvarende realløn i Danmark.

Hvis tjenestemandskommissionens umiddelbare – men noget overfladiske – indtryk af leveomkostningsniveauet i Grønland går uantastet videre, således at det omtalte procentfradrag måske bliver for stort, og hvis der skæres alt for meget i det tilsagte grønlandstillæg, vil man let risikere, at Grønland ikke får fat i de kvalificerede folk, som er nødvendige. Og det vil blive særdeles uheldigt – dermed altså særdeles uheldigt, at Grønland ikke får det fornødne antal udsendte sæsonhåndværkere, som særlig skal bruges nu i opbygningsperioden.

Det forlyder af og til i Grønland, at de udsendte danske, af hvad art der nu kan være tale om, ikke altid er særlig blændende i deres indsats i forhold til grønlændere. Jeg skal ikke komme nærmere ind herpå, men jeg vil sige så meget, at hvis man havde tilstrækkelig gode løntilbud, ville man i højere grad kunne sikre sig at få folk, der virkelig kunne udøve den funktion, man ønskede af dem.

Hvordan nu end de fremtidige ansættelsesvilkår bliver for de udsendte tjenestemænd, må det formodes, at der bliver et temmelig stort spring mellem disses løn og de øvrige tjenestemænds og lønmodtageres i Grønland.

Lønningskommissionen har i hvert fald ikke ment, at man kunne komme bort fra en sådan lønforskel. Lønningskommissionen har nok regnet med, at denne lønforskel stort set vil svare til det særlige grønlandstillæg til de udsendte. Men lønningskommissionen har ikke ønsket, at de udsendte fik flere penge i lommen end andre lønmodtagere i Grønland.

Det er derfor bestemt i den nye tjenestemandslø, at *grønlandstillægget*, hvis størrelse altså endnu ikke er fastsat, *ikke må blive udbetalt i Grønland*, men kun i Danmark.

Dette er i princippet en rigtig tankegang. Thi *dels* er der ingen grund til, at de udsendte skulle kunne slå om sig med penge i Grønland, *dels* er forholdet jo netop det, at danske, ikke mindst når de kommer tilbage til Danmark, vil have vanskelighed ved at indpasse sig igen i det danske samfund og have betydelige udgifter herved. De vil endda have haft en risiko for ikke at have kunnet få arbejde igen i det danske samfund. Det er følgelig særlig i Danmark, de udsendte har brug for tillægget. Lønningskommissionen har således fastslået en slags tvangsopsparing, af hvilken man dog kan bruge under de ferier, den permission eller hvad det kommer til at hedde fremover, som de udsendte stadig får mulighed for at nyde i deres egne omgivelser i Danmark.

Også på *andre områder* har lønningskommissionen sat ind for at hindre den lønforskel, som nu eksisterer i Grønland. Meningen er således, at der fremtidig skal betales husleje eller boligydelse af tjenestemænd, der får stillet boliger til rådighed. Endvidere skal de betale for vandhentning og mange af de andre ydelser, som den grønlandske befolkning ikke umiddelbart har kunnet få del i, og som ganske naturligt har stukket stærkt i øjnene.

Før jeg går videre, og også inden jeg kommer nærmere ind på problemerne om bestillingsmændenes fremtidige stilling og om arbejderlønningerne, vil jeg sige, at spørgsmålet om lønforskellen ikke er endeligt afgrænset til det, jeg har sagt før. Forholdet er nemlig det, at jeg hidtil har brugt *udtrykket* „*udsendte*“ uden at forklare, hvad dette betyder efter den nye tjenestemandslø.

Nu ved jeg godt, at man i Grønland plejer at betragte udsendte som ensbetydende med folk, der *oprindelig er hjemmehørende i Danmark*. Man taler om tjenesteboliger for danske o. s. v., o. s. v., det ved vi allesammen. Men det er et faktum, at der blandt udsendte både nu og fremtidig vil findes *folk, der oprindelig er hjemmehørende i Grønland*, men som har fået en uddannelse af en sådan art og opholdt sig så længe i Danmark, at de har grund til at føle næsten lige så stor tilknytning til Danmark som til Grønland, d. v. s., at de nogenlunde har fået de samme livsvaner, samme kulturfornemmelser, de har fået tilknytninger i Danmark, venner og bekendte, måske familie, de har fået indtryk af en verden udenfor Grønland, altsammen noget som det er svært at kaste fra sig, altsammen noget som gør, at man har lidt vanskeligere ved at falde til i det grønlandske samfund, i hvert fald hvis man ikke har råd til at dække sig ind for de afsavn, man får.

Der er grønlændere, der på denne måde vil få det samme savn, som danske får, nemlig de grønlændere, der efter endt – måske langvarig – uddannelse vender tilbage til Grønland. Tidligere har f. eks. lærere og til en vis grad præster haft en sådan stilling, at de lønningsmæssigt var ligestillet med danske udsendte, de havde altså bl. a. den samme løn og de samme ferierettigheder m. v.

Nu er spørgsmålet „*Er det rigtigt, at grønlændere kan få en sådan ligestilling med danske?*“ I bekræftende fald, hvem kan der så være tale om? Og hvilken tilknytning til Danmark bør grønlændere da have, for at de kan betragtes som udsendte.

Spørgsmålet er først: „Er det lige så naturligt, at grønlændere, der nu engang har deres rod, deres hjemstavn og familie i Grønland, at de får en merfortjeneste, et særligt løntillæg, for at arbejde i deres eget land, at de altså får ikke alene en større løn end andre grønlændere i Grønland, men en større løn end den, folk i Danmark får for tilsvarende arbejde?“ Det er ikke så let at løse dette problem. Jeg kan belyse den vanskelige situation, der her er tale om, med et eksempel:

To unge mennesker går på seminarium sammen i Danmark for at blive lærere. Den ene er grønlænder, den anden er dansk. De er lige dygtige, det er pæne folk begge to, de får samtidig lige gode eksaminer, og den dag de er færdige eller efter nogen tids lærergerning i Danmark søger de samtidig til Grønland og bliver ansat ved samme skole. De får samme løn udbetalt i Grønland, men den danske får grønlandstillæg til udbetaling i Danmark og desuden de særlige feriefordelle m. m. Han får altså en vis merfortjeneste til dækning af afsavnet ved at forlade sin hjemstavn.

Grønlænderen, hvad med ham? Han kunne i hvert fald i øjeblikket tage stilling i Danmark, men ville gerne søge tilbage til sin hjemstavn Grønland og gøre nytte der. Men hvad skal han have i løn? Skal han have en præmie for at arbejde i sit eget

hjemland? Er det rimeligt, at han får mere for sit arbejde i Grønland, hvor han hører hjemme, end han ville kunne have fået i Danmark, hvor han kun har fået sin uddannelse. Det er spørgsmålet.

Hvis han tager ansættelse i Grønland og får grønlandsk løn, vil han med nogen bitterhed kunne se på, at hans danske kammerat får mere i løn for samme arbejde, altså forskelsløn for samme arbejde.

Nu skal vi jo ikke standse blot ved lærere. Der er tale om mange andre, der får en uddannelse i Danmark, og de kommer til Grønland og kan gøre sig gældende på linie med udsendte.

Er det rimeligt, at de får en merløns for at gøre gavn i deres eget land? Hvis det er rimeligt, at de får en merløns, altså mere, end de ville kunne have fået i Danmark, så spørger man: Hvor mange grønlændere skal da kunne få en sådan merløns?

Skal alle grønlændere have en merløns for at gøre nytte i deres eget land eller kun de, der har fået uddannelse i Danmark? Og hvordan vil balancen da blive i forhold til den store erhvervsproducerende gruppe?

Jeg har selv forhørt mig hos mange i Grønland for at spørge om, hvordan man ser på dette spørgsmål. Jeg tror de fleste umiddelbart har sagt: „Nej, grønlændere må have grønlandsk løn; man kan ikke finde sig i, at grønlændere får en merfortjeneste for at arbejde i deres eget land.“

Jeg kan også sige, at lønningskommissionen umiddelbart gik stærkt ind for dette synspunkt.

Ikke desto mindre er man blevet enige om dog at gøre undtagelser. Man er nemlig gået ind for – at hvis en grønlænder har opholdt sig ialt i 10 år i Danmark og får arbejde i Grønland, vil han få de samme løn- og ansættelsesfordele, feriefordele m. v., som udsendte danske. Den kontante merløns, grønlandstillægget, vil ligesom for danskes vedkommende kun komme til udbetaling i Danmark.

I lønningskommissionen er man altså kommet til det resultat, at mange års ophold i Danmark må have betydet, at de pågældende gennemsnitligt har levet sig så meget ind i de danske livsvaner, at savnet for dem vil blive lige så stort som for danske ved at tage til Grønland, og at der derfor må ydes de pågældende grønlandstillæg m. v.

Om denne ordning med krav om et 10-års ophold er god eller ikke, det ved jeg ikke, og det vil jeg for så vidt heller ikke komme ind på. Jeg vil blot bemærke, at man måske har været lidt uheldig med at sætte en sådan regel, der forringer de tidligere vilkår for f. eks. lærere, i gang i de unge menneskers studietid og på et tidspunkt, da man vitterlig har brug for, at f. eks. grønlandske lærere tager til Grønland for at gøre gavn der.

Jeg har hidtil nærmest omtalt lønningsprincipper i almindelighed med særlig henblik på de konklusioner, man er kommet til i lønningskommissionen.

Jeg vil nu sige lidt om det særlige spørgsmål om *tjenestemænd i forhold til den tidligere bestillingsmandsgruppe*, hvoraf de fleste altså fremtidig kommer til at hedde „grønlandske tjenestemænd“.

I sin tid, da bestillingsmandsreglerne blev lavet, søgte man at finde grundlønninger, der nogenlunde svarede til grundlønningerne for tilsvarende stillinger i Danmark. Tiden løb imidlertid fra disse grundlønninger, fordi prisniveauet ændrede sig, og der ikke i Grønland til bestillingsmændene blev givet tilsvarende prisregulering, som blev givet til tilsvarende stillinger i Danmark eller til tjenestemændene eller arbejderne i Grønland. Derved kom bestillingsmændene efterhånden til at få en forholdsvis meget lavere løn end tilsvarende funktionærer i Danmark og altså også end tjenestemænd i Grønland.

Lønningskommissionen slog fast, at *bestillingsmandsgruppen burde deles*, således at de, der med tilsvarende stillinger i Danmark ville være blevet tjenestemænd, blev tjenestemænd, men altså ikke udsendte. De øvrige bestillingsmænd, der egentlig burde aflønnes som løst ansatte funktionærer som overenskomstlønnede, kunne fortsætte på nogenlunde samme vilkår som tidligere, men under betegnelsen „grønlandske tjenestemænd“. Fremtidige ansættelser på disse vilkår vil ikke finde sted.

De forhandlinger, der i efterårets løb har fundet sted med PAM,* er bl. a. gået ud på at finde frem til, hvilke bestillingsmænd, der fremtidig skal være tjenestemænd, og hvilke der skal være grønlandske tjenestemænd.

Med hensyn til den ønskede lønforhøjelse for bestillingsmændene, der kommer til at fortsætte som grønlandske tjenestemænd, blev resultatet, at man fandt frem til et tillæg til de grønlandske bestillingsmænds lønninger, således at deres løn nogenlunde blev a jour-ført i forhold til de reallønstigninger, andre grønlandske lønmodtagere har opnået. Principielt ændrede man ikke de grønlandske bestillingsmænds lønninger i opadgående retning. Man bar sig ad på samme måde, som man gjorde i Danmark, hvor tjenestemændenes lønninger i og for sig ikke blev forhøjet udover sådanne tillæg, som tjenestemændene egentlig i den almindelige lønudvikling i Danmark burde have haft i tidens løb, for at de ikke skulle være dårligere stillet end andre funktionærer eller arbejdere i de store overenskomstgrupper.

De resultater, man er kommet til, skulle i princippet ikke medføre afvigelse fra det tidligere lønningsniveau i Grønland, og de fastsatte forhøjelser for bestillingsmændene er således kun udtryk for a jour-føring af lønningerne i forhold til andre grønlandske indkomster, der er steget mere i de senere år end bestillingsmændenes lønninger.

* Bestillingsmændenes hovedbestyrelse.

Principelt skulle der altså ikke være sket nogen forrykning i forhold til arbejder-
nes lønninger eller til fiskernes indtjeningsmuligheder.

Af de nævnte grunde har lønningskommissionen altså vægret sig ved at gå ind
for fastsættelse af samme realløn i Grønland som i Danmark for tilsvarende funk-
tioner. Bestillingsmændene har under forhandlingerne bøjet sig for dette stand-
punkt, også fordi de derved tog hensyn til andre befolkningsgrupper, for ikke at
sige hele det grønlandske indtjeningsniveau, navnlig altså de producerende grup-
pers indtjeningsmuligheder. Man må formode, at en tilsvarende resignation vil
gøre sig gældende i arbejderne kredse.

Hvad er sandheden i kravet om „lige løn for lige arbejde“?

Når der med henblik på den fastslåede lønforskel i Grønland fremsættes det
ganske naturlige ønske om „lige løn for lige arbejde“, vil jeg gøre et par bemærk-
ninger herom.

Ved spørgsmålet om *lige løn for lige arbejde*, er det så let at sammenligne løn-
ningerne.

Det er derimod ikke altid let at sammenligne, *om arbejdet er lige*, altså om de
pågældende er lige dygtige, om deres arbejdsresultater er lige gode.

Man hører gang på gang – i hvert fald grønlandere sige – at danske siger, at
grønlandere ikke er så dygtige som danske.

Ligesom alle andre almindeligt holdte udtalelser skal man være sig meget for at
hæfte sig ved udtalelser af denne art.

Men når der tales om „lige arbejde“, kommer man principielt ikke uden om at
gøre sig klart, *om* der virkelig i alle tilfælde er tale om „lige arbejde“, altså ikke
blot med hensyn til arbejdets art, men også til dets udførelse og mængde. Det er
dog betingelsen for, at „lige løn“ er selvfølgelig.

Offentligt går folk altid uden om dette spørgsmål som katten om den varme
grød, og jeg skal ikke nægte, at jeg frygter for at blive misforstået, når jeg her
kommer ind på det, skønt det er logisk at fremdrage problemet. Jeg vil imidlertid
mené, at man bør stille problemet op på en anden måde, end det sædvanligvis sker.

For mit personlige vedkommende ville det undre mig, om folk i Grønland inden
for de mere moderne arbejdsområder havde mulighed for gennemsnitligt at gøre
sig gældende i samme grad som udsendte danske, ligesom udsendte indenfor områ-
der, der er tilvante for grønlanderne, næppe altid vil kunne klare sig.

Vi må gøre os klart, at arbejds traditionerne er helt andre i Grønland end i Dan-
mark. Vi må gøre os klart, at det er langt sværere for grønlandere at opnå den til-
svarende dygtighed i sådant arbejde, end det vil være for danske, der har haft

mulighed for at betragte den slags forhold gennem mange år, medens grønlænderne under forholdsvis korte ophold i Danmark vil have svært ved at nå at lære alle de „fiduser“, som man måske lærer til daglig brug her i livet, men netop ikke lærer i læretiden og på lærepladsen, og som er af så stor værdi for arbejdets udførelse.

På forhånd ville det altså undre mig, om grønlænderne gennemsnitlig kunne gøre sig gældende i konkurrence med danske i arbejde af moderne art. Hvis de i givet fald ikke kan, vil det jo sige, at arbejdet ikke er lige, og for så vidt vil det være retfærdigt, at en dansk får højere løn. Det er meget vanskelige spørgsmål at tage stilling til.

Man må nemlig gøre sig klart, at arbejdsresultatet for en funktionær eller arbejder ikke blot afhænger af, hvad han selv formår, men også af arbejdets tilrettelæggelse, af de ydre vilkår, om akkorder er rigtigt ansat o. s. v., og altså også af arbejdsgivernes eller arbejdsledernes indsats.

Ser man f. eks. på de resultater, der opnås af fabriksarbejdere i Sukkertoppen og Christianshåb, er der ingen grund til at formode, at disse mennesker i deres arbejde ikke gør lige så stor en indsats som tilsvarende danske funktionærer gør i Danmark eller i Grønland.

Det er sandsynligt, at der er visse områder, hvor danske funktionærer og arbejdere har lettere ved at gøre sig gældende. Man må i denne forbindelse heller ikke glemme, at konkurrencen i Danmark er hård, man må strenge sig an for at beholde sit arbejde, medens der i Grønland i disse år er mangel på arbejdskraft; afskediges man et sted, er det normalt ikke særlig svært at finde noget andet. Sådanne arbejdsvilkår *kan* virke hæmmende på arbejdsstabiliteten.

Under alle omstændigheder nærer jeg ikke tvivl om, at grønlændernes konkurrencedygtighed stadig vil øges, og at det kun er et tidsspørgsmål, når man generelt kan sige, at der ydes „lige arbejde“.

Hvordan man nu end ser på dette spørgsmål, må man gøre sig klart, at der *er* et spørgsmål, og det vil være naturligt, at også dette kommer til drøftelse.

Vil tiden udviske lønforskellen?

Jeg har nu givet en redegørelse for nogle af de vigtigste synspunkter, der har været afgørende for lønningerne i Grønland og altså også for forskellen mellem lønninger til danske og grønlændere.

Jeg har ikke prøvet på at give udtryk for nogen løsning af dette problem, som efter min mening heller ikke kan løses med det samme. Min opfattelse er den, at det grønlandske samfund fremover vil opnå mere lighed i lønningsmæssig og ansættelsesmæssig henseende.

Det arbejde, der gøres i disse år, den oplæring og uddannelse, der finder sted, de investeringer, der sker, den tilvænnning til mere moderne tempo, til moderne indretninger og for så vidt også til moderne tankegang, som i højere og højere grad gør sig gældende, alt dette vil medføre, at grønlændere i stigende antal og med føje vil komme ind i arbejde og stillinger, som i dag varetages af danske.

Jeg tror at udviklingen vil medføre, at indtægtsniveauet for de producerende erhverv, ikke mindst for fiskerierhvervet vil stige betydeligt. Dette vil igen medføre, at de øvrige lønningsgrupper må kunne regne med væsentlig forhøjede lønninger, således at det grønlandske lønningsniveau kommer til at nærme sig det danske.

Jeg regner endvidere med, at transporter til og fra Grønland vil blive lettere fremover. Jeg regner med, at der i større og større omfang vil blive grund for danske til at ønske at drage til Grønland, hvilket altså betyder, at den nødvendige merløn for at tage til Grønland bliver mindre, eventuelt helt falder bort.

Jeg regner kort sagt med, at den fremtid, vi går ind til, efterhånden vil medvirke til at udviske den lønforskel og de ansættelsesvanskeligheder, vi kæmper mod i dag. Det er mit håb, at vi ikke i mellemtiden i alt for høj grad skal komme til at fortabe os i modløshed over de tilsyneladende uretfærdige forhold, som gør sig gældende i dag.

Kan oplysning om problemerne og fælles drøftelse af disse medvirke til løsning af vanskelighederne?

Jeg har prøvet at fremstille forholdene, som de har udviklet sig, og som vi har dem i dag, så overskueligt som muligt.

Muligvis vil nogle af de kendsgerninger eller det, jeg har anført som kendsgerninger, kunne kritiseres.

I så fald vil jeg opfordre til at komme med indvendinger og vurdering af kendsgerningerne. Det må være alles ønske at få sandheden frem. Det er også muligt, at man kan komme med forslag til løsninger på små eller store punkter, der kan medvirke til, at den forskel i lønnen, som eksisterer i dag, enten bliver mindre eller føles mindre.

Det ville være ønskeligt, om man kunne opnå sådanne resultater. Det ville være ønskeligt, at alle vil forstå, at de vanskeligheder, vi har i dag med hensyn til lønninger og ansættelsesforhold, ikke er skabt, fordi man ønsker at have den slags forhold. Vanskelighederne foreligger, fordi vi står overfor ydre forhold, noget der minder om naturkræfter, som vi ikke har mulighed for at bekæmpe i en håndevending, hvor gerne vi end vil, men som vi håber at få klaret med tiden.

Ovenstående er et foredrag holdt i Godthåb forsamlingshus den 23. januar 1959.